

Vasarą Estijos salose kvepia kadagiais, erškėtrožėmis ir jūra

KRISTINA STALNIONYTĖ
Autorės nuotraukos

Vingiuota, karpyta ir garbanota Estijos žemyninės dalies pakrantė trylika kartų ilgesnė nei Lietuvos – tęsiasi apie 1300 km. Dar 2500 pakrantės linijos sudaro salų ir salelių krantai. Jų, gyvenamų, apleistų ar dar nepaliestų, estai turi net 1500. Trys didžiausios Estijos salos – Sarema, Hyjuma ir Muhu – nedaug tenutolusios nuo vakarinio kranto ir susitelkusios viena šalia kitos. Visas jas iš žemyno lengva pasiekti keltais ir lėktuvėliais, o pastačius koją salose toliau keliauti galima įvairiais būdais – automobiliu, dviračiu, žirgais ar pėsčiomis.

Automobiliu po malūnų salą Saremą

Didžiausią savo salą Saremą estai vadina malūnų sala. Ją su seserimi Muhu, į kurią kas pusvalandį kursuoja keltai iš Virtsu, jungia tiltas. Iš Talino į Saremą galima nusukti ir reguliariųjų oro linijų lėktuvais. Nuo vieno salos krašto iki kito per 100 km, todėl patogiausia transporto priemonė Saremoje – automobilis. Prie daugumos patraukliausių salos vietų galima privažiuoti, o ten, kur krantai automobiliu nepasiekiami, jį palikus nesunku nueiti pėsčiomis.

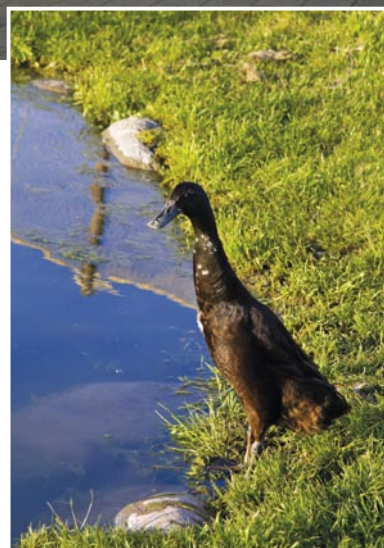
Didžiausia salos įžymybė – patys saremiečiai: tylūs, ramūs, draugiški ir humoro nestokojantys žmonės. Estiška mintis ir subtilus humorėlis neturi sau lygių. Kaip britų britiškasis, taip estų estiškasis – vienintelis ir nepakartojamas. O saremiečių – neretai nukreiptas į save arba kaimynus iš kitų salų. Įdomu, kad Saremos gyventojai ne tik kalba vietos tarme, bet ir nemoka ištarti tam tikrų bendrinės estų kalbos garsų. Paprašyti pakartoti susigėsta, šypsosi, nusuka akis. Dėl to estai iš žemyno nepraleidžia progos iš jų pasišaipyti. Susidraugavus saremiečiai tampa tiek svetingi ir vaišingi, kad net lietuvius lenkia. Verslumo irgi nestokoja – tuo galima įsitikinti bent pusės šimto saloje įsikūrusių svečių namų, viešbučių, kaimo turizmo sodybų, trijuose kempinguose ir begalėje restoranų bei kavinių.

4 km ilgio pylimu iš Muhu salos atriedanti svečių Saremoje pasitinka akmeninėmis tvoromis apjuostos sodybos su tradicinėmis rąstų trobelėmis, kurias it skrybėlės dengia šiaudiniai, žemę šluojantys stogai. Tarp jų tai šen, tai ten sparnais moja vėjo malūnai. Dar XIX a. kiekvienas save gerbiantis Saremos ir artimiausių salų ūkininkas turėjo savo malūną. Šiandien dauguma jų sunykę, tačiau keletą estams pavyko išsaugoti.

Daugiausia malūnų išliko Angloje. Anglos kalva – vienintelė vėjuota vieta Saremoje, kur 1925 m. buvo net 7 malūnai. Čia, 4 kelių sankryžoje, malūnai stovi jau 100 metų. Tiesa, autentiški liko tik 4. Penktasis – vėliau atsiradęs olandiškas, o dar dviejų nelikę nė

pėdsako. Dabar penkiuose Anglos malūnuose galima susipažinti su senovine jų veiklos ekspozicija ir 2011 m. atidarytame kultūros paveldo centre paragauti Saremos duonos, iškeptos iš dar veikiančiuose malūnuose sumaltų miltų. Tradicinė Saremos duona kitočia nei žemyninėje Estijos dalyje – rūgščios tešlos ir, anot saremiečių, „labai juoda“. Jie gamina ir naminį alų, didžiuojasi šimtmečius siekiančiu kulinariu paveldu.

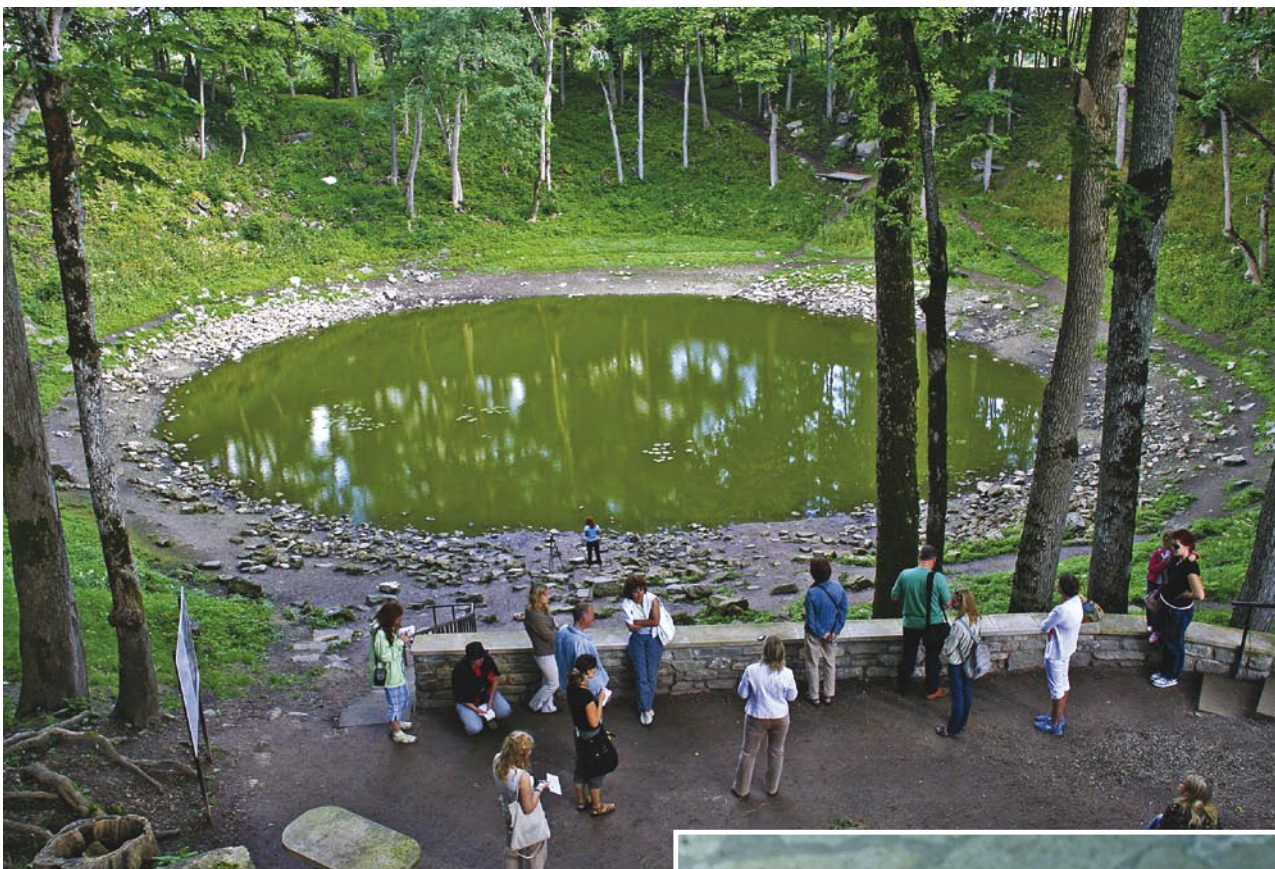

Saremoje gausu dolomitinių akmenų, iš kurių meistrai gamina indus, suvenyrus, skaptuoja palanges, kolonas, baldus, židinius, grindų ir sienų plyteles, laiptus, skulptūras ir net namus pasistato. Pavyzdžių toli ieškoti nereikia – visas Anglos kultūros centras pastatytas iš 425 mln. metų senumo dolomitų. Šiuos akmenis nesunku apdirbti, jie šilti ir jaukūs, todėl saremiečių itin mėgstami.

Anglos kultūros centre veikiančios interaktyvios parodos leidžia susipažinti su Estijos salų kultūra, iš anksto susitarus duonkepėje krosnyje galima išsikepti duonos, susimušti

žolelių sviesto ir paragauti tautinių patiekalų, atsigerti žolelių arbatos. Muziejaus šeimininkai pamoko dirbti senovinėmis rankų darbo mašinomis, meistrauti vilnos, papuošalų, molio, odos, dolomito, medžio dirbtuvėse, kalvėje. Čia parduodami dirbiniai iš molio, kadagių, dolomitų.

Sarema sutraukia minias poilsiautojų dėl unikalių salos gamtos – čia auga net trys dešimtys iš trisdešimt septynių Estijoje randamų orchidėjų rūšių. Gidai jau ėmė propaguoti orchidėjų turizmą, bet jiems tenka liautis, nes gamtininkai tam atkakliai priešinasi. Jie

stengiasi turistams orchidėjų nerodyti, kad neišnaikintų.

Estija – tankiausiai kraterių išakėta Pabaltijo šalis. O Saremoje 1 kv. km plote išsidėstę net 9 Kaali meteorito krateriai. Jie pradėti atidžiau tyrinėti vos prieš 3 dešimtmečius. Manoma, kad jų amžius – mažiausiai 4 tūkstantmečiai ir kad visi jie atsirado tada, kai iš geležies ir nikelio sudarytas oktahedrinis Kaali meteoritas atmosferoje degdamas suskilo ir smulkių meteoritų lietumi nukrito į žemę. Meteoritų kritimo vietoje kraterius suformavo sprogimai, įvykę jų sąlyčio su žeme akimirką. Didžiausio kraterio, šalia kurio įsikūręs meteoritų ir klinčių muziejus, plotis – 110, o gylis – 22 metrai. Kitų kraterių skersmuo siekia maždaug 12–40 metrų, o gylis 1–4 metrus. Manoma, kad į salą nukritusio meteorito pradinė masė buvo apie 1000 tonų, tačiau, patekęs į atmosferą, jis sugėdė, o prieš atsitrenkdamas į žemę 20 km

per sekundę greičiu jau svėrė tik 20–80 tonų. Estai tvirtina, kad meteorito kritimas į Saremą paminėtas šiaurės šalių mite apie didvyrį Kalevalą.

Krateryje telkšančio ežerėlio gylis priklauso nuo kritulių kiekio. Esant sausrai, vandens lygis tesiekia 1 m, o lietingu oru gali pakilti ir iki 6 m. Kraterio dugne po vandens telkšo dar 6 m purvo sluoksnis. Vanduo iš ežerėlio neišteka, todėl po stipraus lietaus

kraterio šlaituose išminti takeliai būna apsemti. Kaali meteoritų lauke galima ir pernaktuoti, nes muziejaus pastate įrengti svečių namai.

Kuresarėje, vieninteliame Saremos mieste ir sostinėje, anksčiau vadintoje Arensburgu, stovi vienintelė be didesnių pakeitimų ir perstatymų išlikusi viduramžių tvirtovė Baltijos šalyse. Kuresarės vyskupo pilimi vadinama XIV a. tvirtovė kadaise atliko ir vienuolyno vaidmenį. Vėlesniais amžiais čia viešpatavę danai ir švedai pilį modernizavo, dar geriau įtvirtino, pritaikė savo reikmėms. Neseniai restauruota Kuresarės pilis ir jos istorijos muziejus šiandien sutraukia daug lankytojų.

Kuresarė, prestižinis estų kurortas, turi senas SPA tradicijas. Seniausias SPA viešbutis čia įsikūrė dar 1824 m. ir veikia iki šiol. Šiandien Kuresarėje veikia 7 SPA viešbučiai ir centrai. Saremos sostinė graži savo architektūra, vilioja jaukiomis kavinėmis, čia yra golfo aikštynas, pasivaikščiojimo takų, mėlynosios vėliavos paplūdimys, uostas ir daugiau kaip 20 km ilgio dviračių takų. Prie Kuresarės per Padastės upę nutiestas seniausias, ilgiausias ir didžiausias Estijoje akmeninis tiltas.

Piečiausią Saremos krantą vainikuoja iš toli matomas Syrvės švyturys. Siauras pietinis salos iškyšulys kadaise buvo atskira Syrvės sala, tačiau ją skyręs sąsiauris dingo prieš 2 tūkstantmečius. Dabar sąsiaurio vietą žymi tik per sąsmauką tekanti Salmės upė. Kitoje Syrvės pusėje – pirmasis švyturys, olandų pastatytas dar XVII a., o dabartinis kelių savo pirmtakų vietoje įrengtas tik prieš 50 metų.

Syrvės pusiasalis, išlindęs į jūrą visą kilometrą – piečiausia Saremos vieta. Šioje vietoje jūra sekli su daug salelių. Tai viena iš populiariausių paukščių stebėjimo vietų Estijoje, kaip ir čia pat esantis Vilsandi salos nacionalinis parkas. Civilizacijos nepaliesta jos gamta – saugomas tarptautinės reikš-

mēs vandens paukščių rezervatas. Tačiau tai – jau kita sala.

Be išvardintų Saremos grožybių, žvilgsnį traukia ir šiaurinėje salos dalyje bangų plakama Pangos pakrantė. Tai 3 km ilgio ir 20 m aukščio vaizdingas Silūro periodo kalkakmenio skardis su akmenų sluoksniuose įamžintomis fosilijomis. Legendos pasakoja, kaip pagonys šioje pakrantėje atlikdavo apeigas. Nuo Pangos atsiveria Baltijos jūros vaizdas, aukščiausioje jos vietoje išlikusi aukavietė. Ant skardžio yra saulės laikrodis.

Keliaujant po Saremą, verta aplankyti ir Valjalą, kur išlikusi seniausia Estijos žemėje pastatyta bažnyčia.

DAUGIAU APIE SAREMĄ www.saaremaa.ee. Iš Saremos į antrą pagal dydį Estijos salą Hyjumą kursuoja keltai *Trigi-Soru*. Hyjuma kur kas mažesnė, todėl ją patogiau apvažiuoti dviračiu.

**COMPEED
kojų pūslių pleistrai –
akimirksniu sumažina
nutrintų vietų
skausmą.**

Kai batai nutrina pirmuosius odos sluoksnius ir susidaro pūsle, COMPEED veikia kaip antroji oda, kuri:

- Apsaugo nutrintą vietą ir akimirksniu nuramina skausmą.
- Nepraleidžia vandens nešvarumų bei mikrobus ir apsaugo nuo infekcijos.
- Tvirtai laikosi vietoje keletą dienų, leisdamas odai greitai užgyti.

Jie yra maži, vidutiniai ir kojų pirštams.

COMPEED – patikimas palydovas kelionės metu!